

Náhradní rodinná péče

Rodina je z mnoha srozumitelných důvodů (emocionální, ekonomické, duchovní ...) přirozeným prostředím. Náhradní rodinná péče vyžaduje mnohem více dovedností než jen **touhu konat "dobro v zájmu dítěte" a státu**. Z hlediska historie to ovšem není nic nového.

Náhradní rodinná péče, tedy péče o děti mimo biologickou rodinu, má dlouhou historii, která se měnila a vyvíjela v různých kulturách a civilizacích.

Rozšiřující učivo

Co je dítě? Komu patří? Patří někomu? Jakou úmrtnost dětí je stát schopen tolerovat?

- Starověké civilizace: V různých starověkých civilizacích jako byly například starověcí Egypťané, Římané nebo Řekové existovaly formy adoptace, které umožňovaly přijetí cizího dítěte do rodiny a poskytnutí péče a ochrany. Otazníky mohou být nad praktikami například ve Spartě. V rámci spartánské společnosti byly **děti považovány za majetek státu** a měly sloužit zájmům a potřebám společnosti jako celku, nikoli jen své vlastní rodiny. Z tohoto důvodu byl vztah mezi dětmi a jejich vlastními rodiči do jisté míry znehodnocen ve prospěch kolektivního zájmu státu. Výchova dětí byla v režii státu a vychovatelů, což oslabovalo autoritu rodičů a posilovalo vliv společnosti na formování a výchovu mládeže.
- Středověk a raný novověk: V křesťanské tradici se dochovaly příklady péče o sirotky v kláštorech a charitativních zařízeních. Některé rodiny také přijímaly sirotky nebo děti z chudých rodin. Velmi často to bylo z ekonomických důvodů.
- Moderní doba: Během průmyslové revoluce a urbanizace se začaly objevovat první formy institucionalizované péče o opuštěné nebo osiřelé děti v sirotčincích či ústavech. Mnohé z těchto zařízení však byly zneužívány. V sirotčincích, které sbíraly ve větším počtu odložené novorozence, se **úmrtnost** těchto dětí ještě v 18. století pohybovala **okolo 1/2 až 2/3** v prvním roce života. V Hôspital des Enfants-trouvés, kam Jean Jacques Rousseau odložil svých 5 dětí, se v této době **dožilo dospělosti v průměru tak 5 %** chovanců.
- Problematika silné státní moci na příkladech Nacistického Německa (převýchova, experimenty na dětech), Sovětského svazu (zrušení rodiny), Číny (státní kontrola rodiny). Obecně snahy o oslabení tradiční rodiny ve prospěch státu či kolektivu. U totalitních systémů narůstají sebevraždy dětí.

Pokud rodina z nějakého důvodu neplní své funkce vůbec nebo je plní nedostatečně, může **soud nařídit** jednu z forem náhradní rodinné péče. Může ho také umístit do zařízení vyžadující okamžitou péči. Cílem všech forem NRP je zajistit dítěti klidné, podnětné, harmonické prostředí pro jeho optimální rozvoj po stránce fyzické i psychické.

Formy náhradní rodinné péče

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodič. Soud může rozhodnout o svěření dítěte pokud nemůže o dítě pečovat žádný z rodičů. Tato osoba musí s výchovou souhlasit a musí mít bydliště na území ČR. Přednost se dává většinou příbuzným dítěte (prarodičů, zletilým sourozencům). Soud stanoví práva a povinnosti.

Adopce

- Manželé přijímají dítě za vlastní, získávají plnou rodičovskou odpovědnost.
- Vzniká vztah jako mezi rodičem a dítětem.
- Musí mezi nimi být přiměřený věkový rozdíl – ne menší než 16 let.
- Původní rodině zanikají veškerá práva a povinnosti.
- Osvojitelé jsou povinni informovat dítě o skutečnosti osvojení – nejpozději do zahájení školní docházky.
- Matka nebo otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte.
- Adoptované dítě získává příjmení nových rodičů.
- Vztahy mezi dítětem a příbuznými osvojitelů se stávají příbuzenskými dle zákona.
- Dítě od dvanácti let dává osobní souhlas k jeho osvojení.
- Do dvanácti let dítěte dává souhlas opatrovník.
  - Zpravidla to bývá OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí. O dítě osobně nepečuje. Osvojením zanikají práva a povinnosti opatrovníka, popřípadě
  - poručníka > pomáhá dítěti v případě, kdy nemá zákonného zástupce, má všechna práva a povinnosti vůči dítěti, ale nemá vyživovací povinnost; často bývá příbuzným
- Souhlas rodiče osvojovaného dítěte k osvojení není třeba, pokud rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti, když není schopen rozpoznat následky svého jednání, když rodiče nemají zájem o dítě a trvá to alespoň tři měsíce.
- Osvojení nelze zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení.
- Když se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi, odkud prochází

Pěstounská péče

- Pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu, ale nemá vyživovací povinnost
- V minulosti to byly ženy, které si braly děti z nalezince a pečovaly o ně za úplatu do 6 let jejich věku. Poté je vracely do nalezince. Mohly se o ně starat i nadále, ale už bezplatně.
- Má právo rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, zákonní zástupci dítěte jsou stále jeho rodiče.
- Dítě může být svěřeno do péče fyzické osoby nebo do společné péče manželů.
- Současná právní úprava stanovuje jako určující hledisko pro svěření do pěstounské péče zájem dítěte. Pokud je to v zájmu dítěte, může dojít ke změně jeho příjmení.
- **Pěstounskou péči dělíme na:**
  - *Pěstounská péče na přechodnou dobu.* OSPOD může svěřit dítě, do péče osobám vedený v evidenci (příčiny: zdravotní důvody, dlouhodobá léčba, výkon trestu...)
  - **Dlouhodobou** pěstounskou péči. V pěstounských rodinách jsou kromě vlastních biologických dětí ještě další děti – Větší sourozenecké skupiny. Na větší sourozenecké skupiny se zaměřují **SOS dětské vesničky**. Poskytují pěstounům služby – dotovaný nájem na dům ve vesničce, nabídka kroužků pro děti, pomoc pedagoga při doučování dětí, psychologická pomoc pro pěstouny i děti, pomoc s hlídáním dětí.

Hostitelská péče

- Forma pomoci dětem žijícím v ústavní péči
- Nejedná se o institut náhradní rodinné péče
- Dočasný (prázdninový nebo víkendový) pobyt mimo ústavní zařízení i u jiných fyzických osob, než u rodičů a příbuzných
- Vhodné pro starší děti, které dlouhodobě žijí v ústavní péči. Tyto děti musí chápat, že je to pouze dočasné.

Ústavní péče

- Nařizována soudem
- Když je výchova dítěte vážně ohrožena či narušena
- Umístění dítěte by mělo být co nejbližší k bydlišti rodičů
- Nejdéle na 3 roky

Ochranná výchova

- Při zanedbání výchovy v rodině
- Ve speciálních výchovných zařízeních
- Do 18. roku věku dítěte

Preventivně výchovná péče

- Poskytována mládeži s negativními projevy chování
- Ambulantní a internátní

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči

- V Karlovarském kraji SOS dětské vesničky, Moravskoslezský kraj - FOD Klokánek Dolní Benešov, Dětský domov Janovice u Rýmařova
- Náležitá ochrana dětí, které se ocitli bez jakékoliv péče nebo je jejich život ohrožen
- Zajištění ubytování, zdravotní péče a základní životní potřeby dětí
- Přijímají děti i bez souhlasu rodičů / Dítě může požádat samo
- Na základě rozhodnutí soudu

Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výkony

- **V rámci zdravotnického resortu:**
  - Kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do 3 let (budou fungovat do roku 2026?)
  - Děti zanedbávané nebo ohrožené týráním
  - Mohou zde být i děti zdravotně postižené
  - + Některé z ústavů poskytují i krátkodobou pomoc dětem z rodin, v nichž rodiče nemohou svým dětem poskytnout dostatečnou péči.
  - Dětské psychiatrické léčebny nebo oddělení dětské psychiatrie
- **V rámci školského resortu:**
  - Středisko výchovné péče.
  - Zabývá se pomocí dětem s poruchami chování. Preventivně výchovná péče
  - Mají přesah do rodiny.
  - Pomáhá rodině, aby plnila všechny funkce, jak má.
  - Diagnostický ústav
  - Provádí vyšetření přijatých dětí – pedagogické, psychologické

- Soud rozhoduje, kam dítě umístit: dětský domov, dětský domov se školou nebo výchovný ústav
- Dětský domov
- Pro děti od 3–18 let,, které nemají poruchy chování
- jednou z příčin umístění dětí do DD bývá trestná činnost rodičů, či závislostní chování
- nezvládnutá výchova (handicap, agresivita), nízká sociální úroveň rodiny, prostituce matky, vylepšení ekonomické situace
- zneužívání návykových látek (rodiče, sourozenci)
- osiřeni
- Dětský domov se školou
- pro děti od 6 let, do doby ukončení školní docházky
- jedná se o děti se závažnějšími poruchami chování
- Výchovný ústav
- pečuje o děti **starší 15 let** s ukončenou povinnou školní docházkou
- děti se závažnými poruchami chování, u kterých byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova
- do tohoto ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let s tak závažnými poruchami, že nemůže být v DD se školou
- Domov pro osoby se zdravotním postižením
- Určen pro dlouhodobý pobyt osob, které nejsou soběstačné díky zdravotnímu postižení.
- zřizovatelé: Obecné a krajské úřady, neziskové a církevní organizace, právnické nebo fyzické osoby, ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
- klienti jsou vzděláváni podle individuálních plánů a potřeb (poskytnuta zdravotnická či fyzioterapeutická péče s doporučením lékaře)